

Hjemme hos Brian, Niels, Kim og Trine – 14 kvadratmeter på fire forskellige måder

ANNONCE

indhold

4 Kort nyt

5 Leder – Krise giver øget fokus på rettigheder

6 Institutionen ud af vores hoveder

8 Bostedernes NOMA – Kvalitet er et nøgleord i Lynghuset
– ikke kun i forhold til mad

13 Værgemål på samleband – Professionelle værger har op til 100 værgemål

14 "Vi får så meget igen" – Mød plejefamilie for to børn med handicap

19 Connect udvider til Roskilde og går på café

21 14 kvadratmeter – På besøg hos Brian, Niels, Kim og Trine

27 Fremtidens bolig – LEVs jubilæumskonference

28 Kommunikation er at dele og at deltage – Indtryk fra LEVs landskonference

31 Debatten

- Tvang kan være udtryk for omsorg
- Familienetværket er blevet et must
- Inklusion er ikke enten eller, men en nødvendig proces

36 Iværksætter, frontkæmper, forsvarer, søgende...

– Portræt af Mary Tøpholm

40 LEVs sommerhuse

45 Kredsgeneralforsamlinger

50 Kort nyt

Ny efterskole for udviklingshæmmede på Djursland

Fra august måned 2012 bliver Djurslands Folkehøjskole udvidet med en efterskole for unge udviklingshæmmede. Efterskolen er bygget sammen med Djurslands Folkehøjskole. I første omgang håber man på at kunne optage mellem 12 og 16 elever på 9. og 10. årgang, men på sigt er der plads til 24 efterskoleelever på skolen.

Efterskoleeleverne får deres egen afdeling med værelser og undervisningslokaler på skolen, men de deler spisesal og andre faciliteter med højskoleeleverne. På den måde håber man, at de to aldersgrupper kan få mest mulig gavn af hinanden. Efterskole-eleverne bliver opdelt i mindre grupper, så lærerne får tid og ro til at fokusere på de enkelte elever. Eleverne bliver undervist i forskellige valgfag som IT, friluftsliv, praktiske fag og musik samt i de almindelige skolefag.

Læs mere på djfh.dk.

MILLIONER TIL FILADELFIA

Epilepsihospitalet Filadelfia fik en livline, da sundhedsminister Astrid Krag midt i november kunne meddele, at hospitalet får 40 millioner kroner ekstra over de næste to år. Det ekstra tilskud kom efter, at det tidligere på året stod klart, at Danske Regioner ville fjerne en stor del af den støtte, hospitalet har fået herfra. Dermed blev hele hospitalet i realiteten lukningstruet i første omgang med det resultat, at Filadelfia besluttede at nedlægge blandt andet Havehuset, som har behandlet udviklingshæmmede med epilepsi.

Aftalen betyder, at Filadelfia "kun" skal skære ned for 43 millioner kroner til næste år og 53 millioner kroner året efter.

Nu skal der så arbejdes på at finde en langvarig og bæredygtig løsning på situationen for patienterne. Det, der efter Dansk Epilepsiforenings mening skal til for at skabe en langsigtet løsning, er en strukturel forandring af den måde, hvorpå Sundhedsstyrelsen og Regionerne har tilrettelagt epilepsi-specialet.

"Danmarks befolkningsgrundlag rækker ikke til oprettelse og drift af mere end et specialiseret epilepsicenter. Derfor må vi bruge de kommende to år til at få en mere rationel og fremtidssikret struktur på epilepsibehandlingen. Det har vi allerede foreslået til både sundhedsministeren, Sundhedsstyrelsen og Dansk Epilepsi Selskab. Derfor vil vi allerede nu insistere på at starte den drøftelse," udtaler Dansk Epilepsiforenings formand Lone Nørager Kristensen.

LEV kontaktede efter offentliggørelsen af lukningen af Havehuset Danske Regioners formand, Bent Hansen, og han henviser i sit svar til LEV til, at nedlæggelsen af Havehuset udelukkende er truffet af Filadelfias ledelse.

Nye VISO-pjecer om specialistrådgivning

To nye pjecer sætter fokus på VISOs tilbud om specialrådgivning på det sociale område og i specialundervisningen. Den ene er rettet mod borgere og den anden mod fagfolk.

Pjecerne giver blandt andet svar på følgende spørgsmål:

- Hvem er VISO og hvilke former for specialistrådgivning tilbydes?
- Hvordan forløber en henvendelse, når du kontakter VISO – som fagperson eller borger?

Læs mere eller bestil pjecerne på servicestyrelsen.dk/viso.

AF SYTTER KRISTENSEN,
LEV'S LANDSFORMAND

Krise giver øget fokus på rettigheder

Handicap er ikke nogen entydig størrelse. Det er noget, som er i bevægelse, og som først og fremmest har med samspillet mellem den enkelte og det omgivende samfund at gøre.

Man kan på mange måder sige, at de fleste mennesker med udviklingshæmning var langt mere handicappede, dengang man som udviklingshæmmed var tvunget til et liv i Åndssvageforsorgens centralinstitutioner. Centralinstitutionerne påførte så at sige en masse mennesker et handicap, som strengt taget ikke havde så meget med deres egentlige funktionsnedsættelse at gøre. Sovesalene, det manglende privatliv, den pacificerede hverdag osv. var alle elementer, som begrænsede (man kunne sige "handicappede") den enkeltes livsbetingelser og udviklingsmuligheder. Og det ville det i øvrigt have gjort, uanset om man var udviklingshæmmed eller ej.

Der er sket positive forandringer for alle siden da. Langt de fleste mennesker med udviklingshæmning har fået markant bedre boligforhold og kvaliteten af den hjælp og støtte, der ydes, er også blevet markant bedre. Men det er der sådan set heller ikke noget mærkeligt i – de seneste 40-50 år har budt på gigantiske velstands- og velfærdsstigninger for "den almindelige dansker" – og i det lys er udviklingen for mennesker med udviklingshæmning måske lidt mindre imponerende.

Så der er fortsat brug for LEV, her hvor vi nærmer os vores 60 års fødselsdag,

den 20. januar 2012. Måske mere end nogensinde.

Den økonomiske krise, som fulgte lige i halen på en gennemgribende og lettere kaotisk kommunalreform i 2007, har kastet værdierne og retningen i Danmarks handicappolitik ud i et stormvejr. Trods en ihærdig og vedholdende indsats i de kommunale handicapråd, og trods vedtagelsen af kommunale handicappolitikker, så oplever vi i disse år, at forståelsen for, og kendskabet til, udviklingshæmmedes krav på lige muligheder, inklusion og værdighed er under pres. Og intet tyder på, at det er ved at være drevet over. Desværre.

Sideløbende med den vigende forståelse for det overordnede handicap-politiske projekt om lige muligheder, inklusion og værdighed, er der kommet større og større fokus på de formelle rettigheder, som borgerne har ifølge lovgivningen. Som reaktion på forringelser af hjælpen – og på den ændrede indstilling mange steder – er vi alle blevet mere opmærksomme på, om kommunen nu også følger reglerne og træffer lovmedholdelige afgørelser, og om der er behov for at klage osv. Mistiliden er vokset, hvilket desværre ofte er velbegrunnet.

Vi er med andre ord tvunget til at holde godt øje med kommunernes afgørelser og ikke tage det hele for gode vare. Men spørgsmålet er, hvor denne udvikling efterlader den gruppe mennesker med udviklingshæmning, som har meget omfattende funktionsnedsættelser, og

som har ingen, eller meget begrænset, kontakt til pårørende. Hvem sikrer deres rettigheder i forhold til den sociale lovgivning? Hvem beskytter dem mod ulovlige afgørelser i kommunerne, mod at blive flyttet rundt som ludobrikker mellem forskellige botilbud og kommuner?

"Det gør de værger, som er udpeget til at bistå dem" kunne være en del af svaret. Men som vi så dokumenteret i TV2 Nyhederne den 23. november, så er der åbenlyse problemer med de såkaldte faste eller professionelle værger. I alle landets fem regioner er der professionelle værger, der har op imod 100 værgemål, som de administrerer. Og det siger sig selv, at det kan være svært at yde en forsvarlig værgeindsats for den enkelte – ikke mindst hvis man skal passe en travl advokatbiks ved siden af. Og mange af de faste værger har da heller ikke det fornødne kendskab til dem, de er værger for – hvis de da nogensinde har mødt dem. Derved er der en ekstremt sårbar gruppe borgere, som er efterladt i et retssikkerhedsmæssigt og beskyttelsesmæssigt tomrum. Det går altså ikke!

Sytter Kristensen har kontaktet justitsminister Morten Bødskov for at komme i dialog om, hvordan kvaliteten af de faste værgers arbejde kan forbedres.

AF THOMAS GRUBER, KONSULENT I LEV ■

Institutionen ud af vores hoveder

Institutionsbegrebet blev afskaffet for 13 år siden, men lever desværre fortsat i bedste velgående i vores hoveder. Før vi får et opgør med den tankegang, får vi aldrig den "normalisering" af mennesker med udviklingshæmnings livsbetingelser, som LEV i 60 år har kæmpet for

Boliger til mennesker med udviklingshæmning er et ægte LEV-emne. Det har været et helt centralt element i Landsforeningens politiske og praktiske virke i de snart 60 år, foreningen har eksisteret. Og det fokus har der – og er der fortsat – rigtig gode grunde til. I 1952 var boliger til mennesker med udviklingshæmning slet ikke boliger. De var institutioner og var som sådan statens – og senere amternes – ejendom, som børn, unge og voksne med udviklingshæmning levede hele deres tilværelse i.

I 1998 blev der formelt set sat et punktum for tiden med institutioner, hvor voksne skal leve en hel tilværelse. Serviceloven ophævede institutionsbegrebet på voksenområdet, og det skete som en markering af nogle helt klare politiske værdier og målsætninger. Ophævelsen kan på mange måder ses som det formelle opgør med Åndssvageforsorgen og den umyn-

diggørelse og paternalisme, som den blev forbundet med. Nu skulle alle have krav på en bolig, som de kunne kalde et hjem, og man skulle kunne få den nødvendige hjælp uanset bolig. Serviceloven indførte en lovgivningsmæssig adskillelse af bolig på den ene side og service og hjælp på den anden.

Den gradvise udvikling bort fra centralinstitutionerne var allerede igangsat mange år før Servicelovens ikrafttræden. Især udlægningen af særforsoget til amterne i 1980 markerede en ændring i synet på, hvilke boligforhold mennesker med udviklingshæmning har krav på. Men det er Serviceloven som repræsenterer den politiske og lovgivningsmæssige markering af retningen.

BOLIGEN SOM ARBEJDSPLADS

Men ét er lovgivning og de politiske værdier bag – noget andet er den praktiske virkelighed. Sådan er det i hvert fald i Danmark.

På den ene side er der ingen tvivl om, at der er sket markante forbedringer i tusindvis af udviklingshæmmedes bolig- og levevilkår i de seneste årtier. Mange har skiftet en seng på en sovesal ud med et værelse i et mindre bofællesskab – og mange har fået chancen for en mere selvstændig tilværelse i egen lejlighed. De fysiske rammer om tilværelsen har – ikke for alle, men for mange – undergået markante og positive forandringer de seneste 20-30 år.

Heldigvis er boligforholdene for mange mennesker med udviklingshæmning blevet forbedret siden anstaltens tid. Men der skal ikke ske mange ændringer af hjælpen til den enkelte, før boligen bliver til en institution.

På den anden side kan man næppe påstå, at vi er blot i nærheden af at realisere de visioner, som lå bag Servicelovens ophævelse af institutionsbegrebet. Det gælder de fysiske forhold i boligen, som stadig lader noget tilbage at ønske, men det gælder især visionen om adskillelse af bolig og service. Det er fortsat reglen snarere end undtagelsen, at den nødvendige hjælp er en helt integreret del af boligen, hvis man er udviklingshæmmed. I praksis er det stadig sådan for tusindvis af mennesker med udviklingshæmning, at det er borgeren, som må komme til hjælpen (flytte ind i "institutionen") – ikke hjælpen som kommer til borgeren. Organiseringen af hjælpen er med andre ord stadig præget af institutionstankegangen, selvom vi er blevet bedre til at beskrive borgerens lejlighed eller værelse, som borgerens eget hjem.

I meget grove træk kan man opsummere udviklingen på denne måde:

- Boligstandard er blevet forbedret for rigtig mange mennesker med udviklingshæmning. Der er fortsat mange, som lever i utidssvarende og små boliger, men kommunerne (og før dem amterne) har løbende udbygget og moderniseret de fysiske boligforhold. En del af nybyggeriet har klare institutionstræk, men de rent fysiske forbedringer er mange steder markante.
- Organiseringen af hjælpen i boligen er fortsat domineret af en institutionstankegang. Bolig og hjælp er

ikke adskilt i praksis, og i de senere år har vi tværtimod set tendenser til stærkere re-institutionalisering med indførelse af centralkøkkener, integration af dagtilbud og beskæftigelse i borgerens egen bolig mv. Alt sammen tendenser, som trækker i retning af, at det er borgeren, som bor på nogens arbejdsplads, snarere end at der er nogle, som arbejder (giver støtte og hjælp) i borgerens hjem.

DEN MENTALE UDFORDRING

Udfordringerne i LEVs videre arbejde er ret forskellige, afhængig af om vi har fokus på de fysiske rammer eller på organiseringen.

Udfordringerne når det gælder de fysiske rammer er i overvejende grad økonomisk. Det koster penge at bygge ordentlige boliger – og nye boliger er ofte boliger med høje huslejer. De høje huslejer er især et stort problem for yngre udviklingshæmmede på "den nye" førtidspension fra 2003. Her skal vi fortsætte arbejdet for at få anerkendt, at hvis mennesker med udviklingshæmning har uforholdsmæssigt høje huslejeudgifter på grund af deres handicap, så har de også krav på en rimelig kompensation for den ekstraudgift.

Når det gælder organiseringen af hjælpen har vi i lige så høj grad at gøre med en mental udfordring. Man kan måske sige, at "institutionen" lever i bedste velgående i vores hoveder. For mange lokale og nationale politikere, embeds-

mænd i kommuner og stat, fagfolk – og nok også for mange i LEV – er det ganske enkelt en nærmest naturgiven refleks, at hjælpen til mennesker med udviklingshæmning – i hvert fald hvis der er tale om et vist dagligt hjælpebehov – kun kan foregå inden for noget, der ligner institutioner. Men hvorfor er det egentlig sådan? Kan vi ikke have visioner, der kan pege i retning af en mere reel afinstitutionalisering? En vision som måske ikke kan realiseres i morgen eller i overmorgen, men som vi alle forpligter os på at arbejde målrettet efter at gøre til virkelighed.

Her 13 år efter ophævelsen af institutionsbegrebet er det påfaldende, så tavse de nationale politikere er, når det kommer til forpligtende strategier og handlinger, der kan understøtte en realisering af visionen. Den berøringsangst må snart få en ende. Afstanden mellem de flotte idealer og visioner om afinstitutionalisering og de reelle handlinger synes i de seneste år at vokse – den udvikling må vendes.

LEV afholder den 20. januar en konference om netop boligen og den støtte til mennesker med udviklingshæmning, der ydes i boligen. Anledningen til konferencen er at markere LEVs 60 års jubilæum, men i samme åndedrag at se fremad – hvordan skaber vi nogle boliger og livsbetingelser i boligerne, som for alvor giver begrebet "normalisering" mening? Læs mere om konferencen på side 27.

TEKST OG FOTO: LASSE RYDBERG ■

Bostedernes NOMA

– som at gå på restaurant hver dag

Bostedet Lynghuset i København har som den naturlige ting indarbejdet kosten og kostfremstilling som en integreret del af bostedets pædagogiske tilgang til beboerne. Det har man fået en fornem madpris for

Bostedet Lynghuset på det ydre Nørrebro har vundet *Københavns Madhus førstepris: "Det fuldendte måltid"*. Det er en begivenhed, der er værd at se nærmere på.

Det handler om kvalitet – ikke kun i forhold til mad, men hele den måde man tilgår livet på. Dette er en historie om et bosted, der tænker i de udfordringer, beboerne stiller. Udfordringer der kan synes uløselige. Løsningerne må derfor i sagens natur være nytænkende.

EN SANSELIG OPLEVELSE

Lynghuset er et bo- og dagtilbud til 29 udviklingshæmmede med multiple funktionsnedsættelser. Det er opført for ti år siden, dengang Københavns Kommune havde nogle større anlægningsbevillinger end i dag. Byggeriet fremstår i sin arkitektur som et oplevelsesrum, med terrasser der løber sydlandsk ned fra etage til etage og med spring i bygningsmassen, der gør, at det aldrig er kedeligt at se på – heller ikke indefra. Overalt er der store glaspartier, så indendøre lever man også med himmelen og udsyn til det nu næsten klassiske ydre Nørrebro med sine mange gavle.

Dagtilbuddet har sit eget hus på to etager med store glasfacader, terrasse, gårdhave og en stor vinterhave med sydlandsk vegetation, som et udtryk for den følelse, man har, når man er i Lynghuset, lidt sydlandsk. Sanseshaven er oplevelser i lugte, smag og farver. Fra boligafsnittet løber en lang glasgang til dagtilbuddet, ikke opvarmet, kold om vinteren og hed på sommerdage, en sanselig oplevelse af, at man skal fra sin bolig til dagens gøremål, men man slipper for myldretrafikken.

DET HANDLER I BUND OG GRUND OM KVALITET

Forstander Frank Hedegaard har mest lyst til at tale om de ideer, der opstår i samværet med beboerne - ideer som kan blive til projekter, der kan bedre forholdene for beboerne, der næsten alle har brug for hjælp til det meste. Overalt er der et tema, der handler om at gøre det bedre, måske anderledes eller opfinde noget nyt. Det handler om stolthed.

Da jeg får vist et af de ret store badeværelser, der er i hver lejlighed, roser Frank Hedegaard størrelsen, der giver mulighed for at forbedre hygiejnen. Og selv om man skal spare, så spares der ikke på vandet, når der bades. Frank Hedegaard taler om vand og sansestimulering og fortæller, at med vandtrykstimulering forebygger man tryksår, der meget nemt opstår, når man altid sidder i kørestol eller ligger på lege uden at kunne skifte stilling.

Frank Hedegaard fortæller, at langt de fleste af beboerne har sansemæssige forstyrrelser, så i forhold til hver enkelt beboer må der planlægges ud fra dennes særlige forudsætninger. Men det er der også basis for i Lynghuset med alle de muligheder og indretninger, der er, med mangfoldige tilbud i dagtilbuddet og med lokaler indrettet til særlig stimulering og træning. Faciliteterne gør, at man kan tilpasse et dagligt liv efter den enkeltes behov og ønsker.

Ordet "kvalitet" gennemstrømmer næsten alt, hvad vi kommer ind på i samtalen, og hvad jeg ser. På mit spørgsmål om, hvad kvalitet er, svarer Frank Hedegaard, at det er tilgang af faglig viden, hvad der er kvalitet for os

selv, og ikke mindst hvad den enkelte beboer har lyst til. For mange af os, siger Frank Hedegaard, er for eksempel det at hygge sig en kvalitet i livet, men der er ret mange af beboerne, der absolut ikke har kvalitetstid, når vi sætter dem ind i det, vi kalder hygge. For dem kan verden i halvmørke med stearinlys være en skræmmende verden. Det handler i bund og grund om at skabe livskvalitet for den enkelte og opretholde den, siger Frank Hedegaard. Så jeg vender tilbage til maden.

DET FULDENDTE MÅLTID

Et sted, hvor man er optaget af sanselige oplevelser, kommer maden på et tidspunkt til debat. Frank Hedegaard fortæller, at det er vigtigt at se på kosten og kostproduktionen som led i en sundhedsfaglig strategi. Når man sidder i en kørestol, kan der ske det, at mange kan blive over- eller undervægtige. Men madlavning handler om mere end ernæringsindhold og sanselighed i smag, lugt, og farve, nemlig også om æstetik. Mad er ikke noget, der kun nydes isoleret, nydelsen indgår også i en rummelig sammenhæng.

I Lynghuset lavede pædagogerne og beboerne tidligere mad sammen, noget som pædagogerne egentlig ikke var uddannet til.

Det fuldendte måltid

Lynghuset deltog i 2010 i Køkkenløftet, som er et udviklingsforløb tilrettelagt af Københavns Madhus. Køkkenløftet har som formål at hæve det kulinariske niveau og glæden ved måltidet i offentlige institutioner. Lynghuset var blandt de institutioner, der blev tildelt Køkkenløftets diplom for "det fuldendte måltid" i 2010.

Diplomet "det fuldendte måltid" gives for høj kvalitet i måltidet. Det vil sige, at både råvarerne, den kulinariske kvalitet, de fysiske og sociale rammer omkring måltidet, det ernæringsmæssige og det kulturelle match med de spisende er helt i top.

DOMMER OPLEVELSER I LYNGHUSET

Dommer Karen Leth fortæller:

"Dagens menu var stillet frem på køkkenbordet og bestod af faste stykker af ovnbagt laks med lidt spansk skinke, bagte kulørte og bløde rod grønsager, let sylrig hvidvins sauce med svampe og en fintsnittet sprød kål-æblesalat. Fem beboere spiste denne aften sammen i køkkenet. Til nogle beboere blev der portionsanrettet indbydende små fade med maden, hvorefter beboerne fik serveret små overkommelige portioner på tallerkenen i takt med, at den enkelte beboer selv spiste og nød maden. Til andre beboere blev maden anrettet direkte på den enkeltes tallerken. Personalet betjente med værdighed og respekt hver enkelt beboer. Den mindste spisebevægelse, som selvstændigt kunne udføres af beboeren selv, blev tilgodeset.

Maden og måltidet blev inderligt nydt, som var der engle tilstede. Tak for en meget værdig og velsmagende måltidsoplevelse."

Kilde: www.kbhmadhus.dk

- Nu nedlagde vi tre pædagogstillinger og ansatte tre madhåndværkere eller lad os kalde dem madkunstnere. Det handlede om at kultivere og udvikle maden. Det var derfor naturligt at indlede et samarbejde med Københavns Madhus og deltage i et projekt kaldet "køkkenløft", fortæller Frank Hedegaard.

Samarbejdet resulterede i, at Lynghuset vandt den præstigeprægede pris: "Det fuldendte måltid". Prisen gives ikke kun til maden, produktet og produktionen, men også til det sanselige, til serveringsformen og til rummet, det foregår i.

MAD OG FREMTIDENS MULIGHEDER

Beboerne er aldrig forkølede, selv om vi andre ofte er det, fortæller Frank Hedegaard. Vi taler om, om mon det kan skyldes kosten? Og så får jeg at vide, at 97 procent af maden er økologisk, det er et meget højt tal. Råvarer købes efter årstidens udbud med fokus på, at de skal have et højt indhold af mineraler og vitaminer.

De tre madhåndværkere arbejder mellem kl. 10-18 og forbereder måltiderne. De er med i det pædagogiske arbejde og deltager i den tværfaglige gruppe, hvor de er med til at vurdere beboerne – blandt andet hvilke foranstaltninger de skal tage i forhold til den enkelte med hensyn til madens indhold, smag, lugt og konsistens. Madhåndværkerne har for eksempel udviklet et særligt bagt rugbrød, der kan serveres til beboere, der ikke kan tygge. Madudvikling er en udfordring i sig selv, når det handler om kvalitet, men her er der en ekstra dimension. Maden skal fremstilles individuelt, for nogle kan ikke tygge, nogle har synkebesvær. Nogle får maden med sonde.

Selv på det indre af ydre Nørrebro er der pletter af grønt areal – også i Lynghuset. Det næste projekt er at udnytte vinterhaven og den grønne plet til et mini urbant landbrug. Frank Hedegaard forestiller sig, at der skal være krydderurter, grøntsager og en hønsegård. Og avlen skal indgå i husets madplaner.

Jeg ville godt kende en af beboerne så godt, at jeg blev inviteret til middag.

ANNONCE

ANNONCE

AF THOMAS GRUBER, KONSULENT I LEV ■

Værgemål på samleband

Professionelle værger i hele landet har op imod 100 personer, som de er værger for. Mange af dem er mennesker med udviklingshæmning. Og i en række tilfælde har værgerne reelt intet kendskab til de mennesker, som de er værger for. Det dokumenterede TV2 Nyhederne for nylig

Den 23. november sendte TV2 et indslag om Jane Andersen. Hun er udviklingshæmmet og har en advokat som professionel værge. Værgen nægtede hende for nylig at bruge penge fra hendes egen formue til en ferierejse. Men værgeren har tilsyneladende et meget beskedent kendskab til Jane. Han har nemlig aldrig mødt hende.

LEVs landsformand Sytter Kristensen, der også medvirkede i indslaget, er kritisk over for den måde at varetage værgemål på.

- Bare fordi man er blevet værge, så er man altså ikke diktator i andre menneskers liv. Det er værgens opgave at beskytte borgeren mod udnyttelse. Men det er jo stadig borgerens egne penge.

- Man kan ikke varetage den vigtige opgave som værge ordentligt, hvis man ikke ulejliger sig med at sætte sig ind i borgerens situation. Hvordan kan man støtte en person i relation til økonomi eller personlige forhold, hvis man aldrig har mødt vedkommende? Det kan jeg slet ikke forstå.

100 VÆRGEMÅL

TV2-indslaget beskriver, hvordan der

over hele landet er professionelle værger, som har rigtig mange personer, de er værger for. I alle regioner er der professionelle værger, der har op i mod 100 værgemål, som de administrerer. Sytter Kristensen er især bekymret for, hvad det betyder for nogle af de mest sårbare borgere.

- Vi hører jævnligt om problemet i LEV. Og en del af dem, som har professionelle værger, er "Palle alene i verden". Uden kontakt til pårørende eller andre uden for de botilbud, som de lever i. Det er ret problematisk, hvis de svigtes af deres værger.

- Som værge for 80 eller 100 borgere kan enhver sige sig selv, at det kan være svært at leve op til lovgivningens krav. Ikke mindst hvis man skal passe en advokatbiks ved siden af. Er værgerne for eksempel i stand til at føre et vist tilsyn med situationen for hver enkelt? Ved værgerne reelt noget som helst om, hvorvidt borgeren har det godt og omsorgen og hjælpen er i orden?

JUSTITSMINISTEREN MÅ HANDLE

Det er statsforvaltningerne i de fem regioner, der er ansvarlige for udpegningen af professionelle værger. De enkelte statsforvaltninger bør således ligge inde med et overblik over, hvor mange værgemål den enkelte professionelle værge varetager. Og statsforvaltningerne må også have et ansvar for at holde øje med kvaliteten i den måde, som værgemålene administreres i praksis, mener Sytter Kristensen:

- Statsforvaltningerne må være mere vågne og forholde sig til, om det nu også er forsvarligt at administrere så mange værgemål, som vi her hører om. Der må være en eller anden kontrol med, hvordan værgerne løfter deres opgaver i praksis.

- Det afgørende er selvfølgelig, at værgerne varetager deres hverv på en ordentlig og etisk forsvarlig måde. Men måske er det også nødvendigt med en eller anden øvre grænse for, hvor mange værgemål man kan påtage sig. Det synes jeg må undersøges nærmere.

Lovgivningen om værgemål hører under Justitsministeriet. Derfor har Sytter Kristensen nu henvendt sig til justitsminister Morten Bødskov for at høre, hvad ministeren vil gøre for at forbedre forholdene.

VÆRGEMÅLSLOVGIVNINGEN

Loven om værgemål blev indført i midten af 1990'erne som erstatning for den hidtidige umyndiggørelseslovgivning. Førhen blev man umyndiggjort, hvis man kom under værgemål, men det gør man ikke i dag. Ved iværksættelse af eksempelvis et økonomisk og personligt værgemål er vedkommende derfor stadig myndig. En mere indgribende form for værgemål betegnes fratagelse af den retlige handleevne. Denne fratagelse kan kun ske ved domstolene, og det betyder blandt andet, at man ikke på egen hånd kan foretage økonomiske dispositioner. Fratagelse af den retlige handleevne sker relativt sjældent i Danmark.

LÆS MERE PÅ LEV.DK

På LEVs hjemmeside kan du læse LEVs brev til justitsminister Morten Bødskov, se TV2's indslag om værgemål og selv deltage i debatten.

AF KRISTIAN BANG LARSEN ■ FOTO: KRISTIAN BANG LARSEN OG PRIVATE

Vi får så meget igen

Karin og Søren Jensen har frivilligt valgt at få handicappede børn. De er plejeforældre for 13-årige Emil, der er sent udviklet, og 10-årige Jelena, der har Downs syndrom. På familiens gård ved Storebælt gror det gode liv

Det tidlige novembermørke er faldet over landet, og der er koldt udenfor. Men i familien Jensens store gule gård i det vestsjællandske er der både hus- og hjertevarme.

Her bor Karin og Søren Jensen med deres to plejebørn. 13-årige Emil er sent udviklet og syns-handicappet. Men bag de tykke briller gemmer der sig en social og kærlig dreng. Især passer han på sin lillesøster, 10-årige Jelena, der har Downs syndrom.

- Emil kan jo godt se, at Jelena er anderledes, så han bekymrer sig for, hvordan det går hende, siger Karin Jensen.

- Han sagde en dag, at "når jeg bliver stor, så gifter jeg mig med hende". Så kunne han passe på hende, mente han. Men så sagde han: "Hvad så hvis hun bider mig i kirken?". For hun bider jo nogen gange.

Jelena er en bestemt pige, og hun kan være lidt af en vildbasse. Hun elsker musik og går til Zumba-fitness med en veninde og mor Karin.

Emil kan jo godt se, at Jelena er anderledes, så han bekymrer sig for, hvordan det går hende

Emil går ikke til noget. Det er svært, når man er anderledes og ikke så god motorisk. Han interesserer sig heller ikke for de samme ting som sine jævnaldrende, der er på vej ind i den vilde hormonfyldte pubertet. Han vil være landmand, og leger helst med bondegårde, husdyr og sin store samling af traktorer og andre

landbrugsmaskiner. Helst af jern, ikke af plastic, og i størrelsesforholdet 1:32. Så tingene passer sammen.

Men når Søren Jensen skal træne det lokale fodboldhold, hvor hans to voksne sønner spiller, tager Emil for det meste med og hjælper til.

- Han har det rigtig godt med spillerne, og falder fint i med det sociale, fortæller Karin Jensen.

PROFESSIONELLE FORÆLDRE

Som plejeforældre er Søren og Karin Jensen far og mor på fuld tid. Kommunen betaler dem for at tage sig af Jelena og Emil, og en del af aftalen er, at de ikke må have andet fuldtidsarbejde. Det er med til at give overskud i hverdagen og tid til børnene.

Familien tager på ferier, på restaurant eller i biografen sammen, og på gårdspladsen har Søren Jensen bygget en imponerende legeplads. Her er gyngestativ, sandkasse, trampolin, og en stor rød legeborg, komplet med tårne, bro og rutsjebane.

- De skal have så normal et liv som muligt, siger Karin Jensen bestemt.

Hun oplever, at frustrationerne ved at have to børn med et handicap ikke har med børnene at gøre, men med verden omkring dem. Der er mange møder og meget bureaukrati, og så oplever hun tit, at Jelena og Emil bliver behandlet dårligere end andre børn, fordi de er anderledes. De har f.eks. mødt læger, der ikke har taget børnenes sygdom alvorligt, og almindelige mennesker på gaden, der har talt dårligt om dem. Så må hun og Søren tage nogle kampe på børnenes vegne.

- Vi var i Lalandia sidste år, og Jelena elskede det. Der var så en kvinde med to piger, et par rør så tynde at de ikke havde skygger. Og så siger moren til døtrene, "Hold kæft, hvor er hun fed" om Jelena. Og hun forstår det jo godt, så hun går ind i sig selv. Så vendte jeg mig om og sagde, "Ja, jeg er glad for at vi har råd til at give hende mad!"

LEV CONNECT BLIVER SUPER GODT

Familiens gård ligger smukt i det vest-sjællandske landskab. Mod vest, lige over Kirke Helsingør Strandvej, ligger Storebælt, og resten af vejen rundt breder det flade sjællandske marklandskab sig. Det er et dejligt sted at have børn. Her er frisk luft, masser af plads og sommerstrande i gåafstand. Men man er også isoleret, og der bor ikke andre familier med handicappede børn i nærheden.

Derfor var de to plejeforældre også glade for at blive inviteret med til opstarten af en lokal afdeling af familienetværket LEV Connect. Her kan de spejle sig i andre forældre med handicappede børn, udveksle erfaringer, og måske erkende, at de ikke er de eneste, der kan have en hård hverdag.

- Det var super dejligt. Det er rart at få snakket med andre familier, for det er de samme problemer, vi har. Hvilke fritidstilbud er der? Hvad gør I til familiefester? siger Karin Jensen.

Til det første møde var der kun fem forældre, men Karin Jensen håber og tror, at der kommer flere til, når netværket starter op igen i det nye år.

- Det skal nok blive super godt, siger hun.

OVERSKUD TIL BØRNENE

Emil og Jelena er ikke biologisk i familie med hinanden, men de har boet hos Søren og Karin Jensen på gården, siden de var helt små. Emil har stadig kontakt til sin biologiske familie. Hans forældre besøger ham nogle gange om måneden, og til hans fødselsdag samles de to familier med forældre, halv-, hel- og "pap"-søskende og fejrer ham og hans tvillingebror, der også er plejebarn.

Jelena kender ikke sin biologiske familie. Hendes jugoslaviske mor var kun 14 år gammel, da hun blev gravid med Jelena, og efter fødslen gav hun Jelena væk og valgte ikke at se hende igen. Faren ved man ikke hvem er.

Søren og Karin Jensen har også tre voksne biologiske børn, der alle er flyttet hjemmefra, Men hos familien Jensen bliver der ikke gjort forskel. Billederne af børn og plejebørn hænger side om side på væggen, og Jelena

og Emil bliver behandlet, som var de Søren og Karins egne.

For de to plejeforældre har det været det rigtige valg at få Jelena og Emil, selv om det i perioder har været svært – blandt andet fordi begge børn har været meget syge og har skullet igennem mange operationer.

- Vi synes, at vi har overskuddet til det. Jeg kommer ud af en søskendeflok på otte og har altid vidst, at jeg ville arbejde med mennesker, siger Karin Jensen, der er uddannet pædagog.

- Vi valgte det, fordi vi synes, det var spændende. Der var en udfordring i det. Og vi har aldrig fortrudt det. Vi synes, vi får så meget igen af børnene, siger Søren Jensen.

Det er rart at få snakket med andre familier, for det er de samme problemer vi har

Det gode liv og de vigtige netværk

"Vi får så meget igen" er tredje artikel i en serie om det gode liv med et barn med handicap. Første artikel "Et godt liv med overskud i hverdagen" blev bragt i LEV 6. Anden artikel "Høj sol over Ruds Vedby" blev bragt i LEV 7. Læs alle artiklerne på lev.dk.

ANNONCE

ANNONCE

Connect - nu i Roskilde og på café

Connect ekspanderer og ændrer form. Fra at være baseret på små lukkede netværksmøder vil projektet fremover fokusere på åbne café arrangementer på tværs af institutioner, alder og handicap

Connect, LEVs familienetværksprojekt, udvides nu til også at dække det gamle Roskilde Amt. Hidtil har hovedfokus været de fem vestsjællandske kommuner Slagelse, Kalundborg, Holbæk, Odsherred og Ringsted.

Baggrunden for udvidelsen er en donation fra John Møllers Fond på i første omgang 100.000 kroner og siden 50.000 kroner i 2012, hvis projektet udvikler sig som forventet. Da projektet nu bliver udvidet til at omfatte Roskilde, bliver

det også forlænget, så det nu løber til udgangen af 2012.

Udvidelsen af projektet kommer samtidig med, at projektkoordinator Katja Holving er ved at dreje netværksaktiviteterne over mod café arrangementer: - Det er klart, at når man starter et nyt projekt som Connect op, så har man nogle ideer til, hvordan man skal gribe det an, og at nogle viser sig bedre end andre. I det første lille års tid har jeg fået nogle erfaringer, og de får os nu til at satse mere på åbne café arrangementer. Roskilde vil på den måde allerede fra starten høste af de erfaringer, vi har gjort i projektets første leveår, siger Katja Holving.

Modellen med den åbne café har indtil nu været afprøvet i Kalundborg på Café Solsikken. Men målet er at lave den slags netværksarrangementer i alle de kredse, hvor Connect er aktiv.

- Ideen er, at caféen i Kalundborg skal være åben den første tirsdag i hver

anden måned. Ud over samværet med de andre forældre, så er der kaffe, kage og mulighed for at spise aftensmad. Jeg forestiller mig, at møderne ind i mellem skal være med et særligt tema, hvor eksperter af forskellig slags kan holde oplæg. Det kan også være forældregruppen selv, der gennemarbejder forskellige temaer – og sammen prøver at komme frem til løsninger på forskellige problemstillinger fra deres hverdag. Når man er flere sammen, opstår der idéer, der kan bane en ny vej.

- Erfaringerne har vist, at det er svært at få folk til at møde op til netværksarrangementerne, så nu prøver vi at ændre rammerne for møderne til en fast struktur. Dermed bliver det nemmere for forældrene at planlægge, sådan at de kan deltage på møderne. Jeg er sikker på, at behovet for at mødes er der, for når forældrene først kommer, holder de ved.

Læs mere på connect.lev.dk

SOLUND MUSIK-FESTIVAL

Information til brugerbands!

Festivalen: Festivalen afvikles i 2012 den 12.- 13.- 14. juni.

Billetsalget: Billelsalget starter mandag den 5. marts kl. 09.00 på tlf. 86 52 55 66.

Tilmelding af Brugerbands:

- Fælles for scenerne:** I tilmelder jer via www.solundfestivalen.dk - tryk **Information** - tryk **Brugerbands** - tryk **info/retningslinjer** (læs disse) - tryk **tilmelding** - Udfyld skema og tryk **send**.
- Optræden på store scene:** I skal sende cd eller dvd.
- Optræden på telts scenen:** Ingen specielle krav.
- Ved problemer kontakt:** Niels Sørensen på birgit-niels@mail.dk

Tilmeldingsfrist: Tilmeldingen skal være festivalen i hænde senest den **13. januar 2012**.

Brugerbands der optræder: Brugerbands der skal optræde på festivalen 2011 vil kunne ses programlagt på festivalens hjemmeside efter **den 10. februar 2012**.

Vil du vide mere om billetsalget og om festival 2012, så tjek www.solundfestivalen.dk - eller læs i Fagbladet Folkeskolen, SOCIALPÆDAGOGEN og LEV i slutningen af februar.

ANNONCE

14

Murstenene er rammen om vores liv. Men vi kan fylde meget forskelligt ind i den ramme – også selv om rammerne er helt identiske. Mød Brian, Niels, Kim og Trine, som alle bor på Jens Warmings Vej på Amager. I løbet af et par år skal de flytte til større boliger i Valby, men lige nu er rammen 14 kvm. – som cirka hver tredje voksne person med handicap, der bor i botilbud, må klare sig med.

AF ARNE DITLEVSEN ■ FOTO: HANS JUHL

KVADRATMETER

FACTS OM BOLIGER TIL MENNESKER MED UDVIKLINGSHÆMNING

Socialpædagogernes Landsforbund offentliggjorde i marts 2009 rapporten *Utidsvarende boliger – en undersøgelse af botilbud til voksne mennesker med handicap*. Den viste, at:

- 17.000 voksne handicappede bor på botilbud
- Tæt på 60 procent eller mere end 10.000 bor på under 30 kvm. Heraf bor mere end 6.400 på under 20 kvm.
- 48 procent eller mere end 8.100 har ikke egen indgang, dvs. en indgangsdør fra det fri, der kan låses
- 35 procent eller mere end 5.900 bor uden eget bad.
- 57 procent eller mere end 9.600 har ikke køkken eller kogeniche.

Oven i de kendsgerninger har vi i de seneste måneder set, at flere kommuner er begyndt at inddrage bostedernes madlavning, så maden i stedet skal leveres fra storkøkkener. Genindførelse af institutionerne, siger LEV.

BRIAN APPELT ANDERSEN

**44 år, har boet på
Jens Warmings Vej i 20 år**

"Jeg har 2189 cd'ere. Jeg køber alt i pop og rock
– kan simpelthen ikke lade være."

"Jeg har ikke valgt, hvem jeg skal bo sammen med og kan
godt være irriteret på nogen, men det bliver jo løst. Jeg er
glad for at bo her – omgivelserne, beboerne omkring en,
pædagogerne. Jeg har kendt mange af dem i 20 år."

Om det at flytte siger Brian: "Jeg glæder mig til at få eget
køleskab. Så kan man have colaer stående."
Og så bliver der vel også plads til et par cd'ere mere."

NIELS NØRSKOV NIELSEN

72 år, og ældste beboer på Jens Warmings Vej. Han har boet der i 23 år.

"Jeg elsker musik – musikanlægget er min yndlingsting." Niels Nørskov Nielsen spiller guitar, og har blandt andet spillet med Peter Belli.

"Jeg kan lide de andre, der bor her – unge og gamle."

"Jeg glæder mig til at flytte, hvis de andre flytter med..."

KIM YDE JENSEN

**48 år, har boet på
Jens Warmings Vej i ti år.**

Kim trækker ud i en skuffe i reolsystemet, der fylder den ene væg – ure af alle slags fylder skuffen op: "Ure er min yndlingsting. Jeg har flere hundrede." Desværre er det svært at få plads til så mange, så mange af dem er pakket væk i kasser."

Kim har været elitesvømmer, på landsholdet og vundet masser af medaljer.

Om at flytte siger han: "Jeg glæder mig til at få et toilet, lille køkken og soverum."

"Det bedste ved at bo her er nattevagten og at hygge mig med de andre..."

TRINE HOLM

**56 år, har boet på
Jens Warmings Vej i tre år.**

“Det der.” Trine Holm peger på sin yndlingsting i sit værelse – et portræt af hele hendes familie, som hænger, så hun altid kan se det. Familien kommer også tit på besøg. Så hygger de sig på hendes værelse.

Trine er en af dem, der glæder sig mest til at flytte:

“Jeg kan godt lide at bo her sammen med de andre. Men jeg kunne godt tænke mig mit eget toilet og badeværelse. Bliver dejligt at få lidt mere plads. Glæder mig til at få et spisebord.”

ANNONCE

FREM TID ENS BO LIGER

**LEVs jubilæumskonference
fredag den 20. januar 2012**

Landsforeningen LEV fylder 60 år den 20. januar 2012. Det fejrer vi med en jubilæumskonference samme dag fra kl. 11.00 på Hotel Nyborg Strand. Kl. 17.15 afsluttes med en jubilæumsreception.

En meget stor del af LEVs 60-årige historie har drejet sig om boliger. Vi har siden den spæde start i 1952 arbejdet for at give mennesker med udviklingshæmning værdige boligforhold og et liv med udviklingsmuligheder.

Derfor har det også været en nem opgave at udpege boliger som jubilæumskonferencens overordnede tema. Konferencen vil i glimt se tilbage på de seneste 60 års udvikling i boliger til mennesker med udviklingshæmning, men vil især sætte fokus på de aktuelle og fremtidige udfordringer.

Boliger for mennesker med udviklingshæmning handler ikke kun om mursten. De fysiske rammer er vigtige, men organiseringen af hjælpen til den enkelte er mindst lige så afgørende. På konferencen vil der derfor også være fokus på samspillet mellem mursten og tilrettelæggelsen af hjælpen i boligen.

Programmet er fortsat under udarbejdelse, men vil indeholde temaer om:

- LEV og boligerne
- Den aktuelle økonomiske og politiske situation
- Institutionernes genopståen
- Institutionen og menneskerettighederne
- Institutionen i vores hoveder
- Fremtidens boliger

Konferencen er målrettet LEVs medlemmer og tillidsfolk samt en bred vifte af interessenter fra staten, regionerne, kommunerne, organisationer og erhvervsliv.

Tilmelding og yderligere information om konferencen på lev.dk.

Tilmeldingsfrist er 9. januar 2012.

KOM MU NIKA TION ER AT DELE

AF KITT BOEL, NÆSTFORMAND I LEV ■
FOTO: KATJA HOLVING

Pårørende og professionelle var mødt frem i stort tal til LEVs landsdækkende konference om kommunikation. Behovet for viden om kommunikationsmuligheder og dialog på tværs er nemlig større end nogensinde

Godt 180 deltagere havde en tåget fredag i november fundet vej til Trinity Hotel i Fredericia, hvor landskonferencen blev afholdt. Det overordnede tema, der havde lokket de mange konference-deltagere til trekantsområdet, var "kommunikation".

Til at forberede konferencen var vi, Dorthe Pedersen, FU, Stig Christensen, organisationskonsulent i LEV, og Kitt Boel, næstformand. Det var lykkedes at få Steven Tetzchner, professor i psykologi og den største kapacitet i Norden i forhold til ASK (alternativ og supplerende kommunikation), til at give det første indlæg på konferencen. Herefter gav Birgitte Kofod Olsen, jurist med udpræget kendskab til handicapkonventionen, et indlæg om, hvordan konventionen kan bruges som løftestang for rettigheden til kommunikation. Efter et lynkursus i kommunikationsterapi og en dejlig frokost havde folk mulighed for at deltage i fire forskellige workshops.

De bedste pointer, jeg vil highlighte her, var: Tetzchner: "Kommunikation er at dele. Vi skal dele: Perspektiver, behov, ønsker."

"Når man kommunikerer, har man en intention om at påvirke andre mennesker til at få øje på det samme, som man selv ser, hjælpe med at få opfyldt et behov."

"Når vi kommunikerer, laver vi menneskelig samhandling, og det at man laver samhandling er afgørende for menneskets deltagelse i samfundet."

Hermed var linket givet til det næste oplæg ved Birgitte Kofod Olsen. Det handlede om deltagelse og inklusion, og hvordan kommunikationen sikrer det enkelte menneskes ret til at ytre sig – og på mangfoldige måder. Rettigheden til kommunikation skal tænkes ind i alle led i samfundet – for eksempel udvikling, udformning og distribution af ny teknologi samt adgang til ny teknologi og internet.

DE VIGTIGE NETVÆRK

Ny teknologi fik deltagerne lejlighed til at se nærmere på om eftermiddagen i workshops, hvor både dygtige specialskolelærere, talepædagoger og andre eksperter fortalte om de mange muligheder for at støtte den enkeltes kommunikation. I LEVs stand i foyeren kunne man få en nærmere drøftelse af LEVs kommunikationspolitik.

Der var mange flere ting at tage med sig hjem fra denne dag, blandt andet at vi i LEV nu vil lave en plan for netværksdannelse om vidensudvikling. Men et af formålene med konferencen, nemlig at samle pårørende og professionelle om et fælles emne, vi kan blive klogere på, er vi i hvert fald lykkedes med.

JEAN MIKKELSEN

Pædagog på Boinstitutionen Ribelund

Hvorfor deltog du på konferencen?

Vi var ti medarbejdere fra Ribelund, som var med på konferencen. Så vores deltagelse var faktisk også en temadag for os. Vi vil jo gerne følge med i, hvad der rører sig.

Hvad fik du med hjem?

Jeg synes, at det var meget interessant, hvad Birgitte Kofod Olsen sagde om dilemmaer – hvad er det for en etik, der arbejdes med, når diskursen er økonomien? – Hvad gør man reelt? Hun repræsenterede en skarp vinkel – godt at have det med.

Det kunne have været fint, hvis Stephen von Tetzschner havde kunnet gå mere i dybden, men han skulle jo også tage højde for, at der var mange forældre med. Jeg havde hørt ham før, men det var da ok at få repeteret nogle ting.

Jeg fik ikke netværket så meget, måske fordi vi var ti med fra samme arbejdsplads. I hvert fald ikke før efter workshoppen, hvor jeg sagde nogle ting om, hvad vi har haft succes med på Ribelund. Vi har meget fokus på, hvordan man bygger nogle ordentlige relationer mellem professionelle og borgerne. Det kan i det lange løb være givet godt ud at bruge tid og ressourcer på det, fordi det kan sikre gode overgange.

Jeg synes, at det er vigtigt, at LEV markerer sig på kommunikationsområdet, fordi LEV er brugernes talerør, og emnet er centralt.

ERIK NØRGAARD

Medlem af handicaprådet i Holstebro – tilknyttet Psoriasisforeningen

Hvorfor deltog du på konferencen?

Når man er med i et handicapråd, er det godt at vide, hvad der rører sig rundt omkring. Jeg har ikke en personlig interesse i udviklingshæmmede eller kommunikation, men jeg vil gerne følge med i, hvad der er vigtigt for mennesker med handicap som medlem af handicaprådet.

Hvad fik du med hjem?

Det var tankevækkende at høre, at nogle kommuner står helt stille, mens der er så mange muligheder, man kan gribe i forhold til at udvikle kommunikationen.

Det var fint at få genopfrisket nogle af punkterne i FN's Handicapkonvention.

Socialt var det også fint. Jeg snakkede med en hel del, selv om jeg var alene af sted. Jeg så også de udstillede plancher og tog materiale med hjem.

Jeg har anbefalet, at vi inviterer Trein Bojsen (oplægsholder om "Kommunikation der nytter") til et møde i handicaprådet, hvor hun kan fortælle om, hvordan hun arbejder. Det tror jeg helt sikkert, at flere kunne have gavn af at vide noget om.

GITTE LYNG RASMUSSEN

UCC, Pædagoguddannelsen Sydhavn

Hvorfor deltog du på konferencen?

Jeg arbejder på en pædagoguddannelse. Her kan de studerende specialisere sig i at arbejde med mennesker med nedsat funktions-evne, men det er ikke et område, som der er meget fokus på eller som boomer med litteratur. Så når der er noget, er det med at kaste sig over det.

Hvad fik du med hjem?

De studerende er optaget af, hvad eksempelvis kommunikationen betyder for brugerne.

Derfor det det vigtigt at kunne give dem (de studerende) nogle billeder på de personer, det handler om. Og her er I (LEV) jo en del af praksis.

Jeg talte også med flere på konferencen – en ældre mand fortalte blandt andet om sin bror, og hvad han har været igennem. Personlige livshistorier gør det hele mere forståeligt.

Overordnet var jeg rigtig glad for at være med. Oplægget om kommunikation i et rettighedsperspektiv (Birgitte Kofod Olsen) og workshoppen (Forskning og videndeling ved Tine Basse Fisker) var godt. Det var også interessant at snakke med forældre og pårørende.

ANNONCE

AF ESTER LARSEN, NÆSTFORMAND, DET ETISKE RÅD

Tvang kan være udtryk for omsorg

I et velreguleret samfund har vi som borgere en række muligheder og rettigheder. Vi har mulighed for at blive behandlet, når vi er syge, men vel at mærke kun, hvis vi selv ønsker det. Sundhedsloven kræver, at patienter skal give samtykke forud for behandlinger. Det manglede bare andet!

Men denne umiddelbare indlysende bestemmelse stiller nogle personer i en uheldig situation. Det drejer sig om mennesker, der ikke selv er i stand til at overskue konsekvenserne af at afvise undersøgelser og behandlinger. Mennesker som er ude af stand til at træffe fornuftsmæssige beslutninger, og som

måske instinktivt modsætter sig behandling af frygt. Det kan fx gælde for udviklingshæmmede og demente.

Selvom ordet magt-anvendelse skurrer slemt i vores ører, må vi erkende, at anvendelse af tvang kan være udtryk for omsorg

Selvom ordet magt-anvendelse skurrer slemt i vores ører, må vi erkende, at anvendelse af tvang kan være udtryk for omsorg. Tiden er inde til at erkende, at der er behov for en lovændring, som gør det muligt at tilsidesætte en persons selvbestemmelse i behandlingsspørgsmål, hvis det klart er i dennes interesse.

Men der skal selvfølgelig være både kontrol og stramme regler omkring tvangsanvendelse i behandlingsøjemed, så misbrug og tilfældig brug undgås. Det kan fx betyde, at anvendelse

af tvang skal ske på en læges ansvar, og at der skal foreligge et samtykke fra nærmeste pårørende eller tilsvarende retssikkerhedsgarantier.

I sociallovgivningen er der allerede åbnet adgang for eksempelvis fysisk fastholdelse i forbindelse med hygiejnesituationer.

Det Etske Råd har netop anbefalet sundhedsministeren at sikre den nødvendige ændring af sundhedsloven, så den afspejler, at tvang kan være udtryk for omsorg. Hermed vil man også fritage personale for at handle i strid med loven, når de vurderer, at det klart er i den inhabilnes interesse at tilsidesætte dennes selvbestemmelse. Det må være en passende opgave for den nye sundhedsminister!

AF PERNILLE GYLDENSØE

Familienetværket er blevet et must

Familienetværket LEV Connect fortjener et par rosende ord herfra. Vi har virkelig haft stor glæde af at mødes med ligesindede i trygge rammer og få vendt stort som småt.

I den netværksgruppe, vi er med i, har vi en fin kemi og tilpas plat humor, og vi får os nogle lange og gode grin, når vi er sammen.

I starten var jeg bekymret for, om der ville være tid og overskud til at rive et par dage om året ud for at mødes

med andre forældre. Der er jo rigeligt, at gøre med et støttekrævende barn i forvejen. Men allerede efter første møde var jeg ikke i tvivl: Dét her SKAL der være tid til, for det giver os så meget mere overskud i hverdagen. At møde forståelse som desværre ikke altid er selvskreven i familien eller vennekredsen. At have nogen at tale dagligdagens sorger og glæder igennem med og bare vide, at her er vi accepteret.

Selvom vores børn har forskellige handicaps, så lærer vi meget bare ved at lytte og være åbne.

Jeg aner ikke, hvor vi ender henne med vores gruppe. Mit håb er, at vi holder ved - også når børnene stopper i børnehaven. For det er helt uvurderligt for os.

Jeg håber, at der kommer mange flere netværksgrupper rundt omkring til glæde og gavn for mange andre familier.

ANNONCE

AF KITT BOEL, NÆSTFORMAND I LANDSFORENINGEN LEV OG MEDLEM AF LEVS UDDANNELSESUDVALG,
DER BARSLER MED ET FORSLAG TIL NY UDDANNELSESPOLITIK

Inklusion er ikke enten eller, men en nødvendig proces

Replik til kronik i LEV Bladet nr. 7, 2011: "Den inkluderende eksklusion eller den ekskluderende inklusion" af John Arold Halford.

John Arold Halford skriver i sin kronik, at det er vigtigt at definere begrebet inklusion, og vigtigt at vide, at forskellige kommunale aktører kan finde på at kalde besparelser på specialundervisningen for inklusion. Jeg er meget enig med kronikøren i, at inklusion ikke må forveksles med integration, hvor barnet får ansvaret for at tilpasse sig, og ej heller med rummelighed, som betyder, "du er her på tålt ophold". Inklusion er derimod et begreb, der placerer ansvaret for individernes trivsel og udvikling hos fællesskabet og hos fællesskabets ledere. For LEV er det helt centralt, at inklusion bygger på en respekt for menneskers ligestilling – altså at alle mennesker er lige meget værd, uanset evner, og har lige stor ret til at være deltagere i fællesskabet. Og inklusion bygger på det værdifulde i mangfoldighed.

John Arold Halford når frem til den konklusion, at samfundet må ændre en hel del holdninger, før inklusion kan blive en realitet. Han oplister f.eks., hvordan synet i og rundt om skolen skal ændres, såvel i holdninger som hos aktører. Lærere, pædagoger, skolepsykologer, skolekulturen, syn på normalitet osv. Alle skal have et ændret syn på elevernes ressourcer og individuelle muligheder og læringsstil, før man kan lave inklusion.

Heri er jeg ikke enig med kronikøren, for grundlæggende må vi i LEV se anderledes på dette. Inklusion er også et procesbegreb, som betyder, at det handler om at finde veje til inklusion. Vi kan ikke

vente et eller andet antal år, til verden har forandret sig til et mere anerkendende og mangfoldigt menneskesyn. For det første viser al historie, at et samfunds måde at gøre ting på lader sig påvirke af aktive aktører. Og LEV er en aktiv aktør. Specialskoler og specialklasser kan også blive aktive aktører. Og for det andet, når

det handler om at forandre holdninger i samfundet til mennesker med udviklingshæmning, så kræver det to ting: At samfundet bliver forsynet med viden om udviklingshæmning, og at samfundet møder og er sammen med mennesker med udviklingshæmning.

Vi må i LEV arbejde for, at specialskoler og specialklasser sætter initiativer i gang med inklusions-formål; det kan f.eks. være at foreslå, at nyt skolebyggeri skal ske efter tvillingskole princippet, så de fysiske muligheder for at have udveksling med normalsystemet stiger, eller det kan være at tage kontakt med en venskabsklasse på en folkeskole i nærheden – og masser af andre muligheder. Inklusionsfremmende initiativer kan komme såvel fra det omgivende samfund som fra en specialkasse/specialskole. Desværre kan der være en tilbøjelighed til lukkedøer eller selvtilstrækkelighed fra "begge sider", MEN der er brug for åbenhed og udveksling.

John Arold Halford slutter af med at påpege, at ethvert specialklasse- eller skoletilbud bør arbejde på, at eleverne i specialskolen bliver rustet til at føle sig inkluderet i samfundet efter skolen. Han begrundet det med, at det vil styrke den unges selvopfattelse at kunne bidrage med noget originalt.

Jeg synes, det er en helt legitim og vigtig del af et skoleforløb, at den skal forberede eleverne på det samfund, de skal ud til. Jeg har imidlertid meget svært ved at se, hvordan elever kan gøre sig klar til inklusion, hvis de opholder sig i 18-20 år i et segregeret miljø.

Det er desværre ikke en indbygget del af det at være elev på en specialskole, at eleverne bliver positive i deres selvopfattelse. En del forældre til børn med udviklingshæmning og store kommunikationsvanskeligheder oplever således, at deres barn ikke trives og/eller lærer noget på specialskolen. Og for disse elever er der ikke nogen næste station. Men vi må arbejde for, at alle skoler, også almindelige folkeskoler, tager deres ansvar alvorligt. Det er skolens ansvar, at (også) vore børn trives og lærer og dermed også skolens ansvar at få sat ret kurs, når det er gået skævt. Også den enkelte lærer kan som klasseleder tage et mere klart ansvar for arbejdet med elevens trivsel og læring. Og selvfølgelig modtage den hjælp, han har brug for fra sit team, skolens ressourcer, skolepsykologen, eksterne eksperter m.fl.

Inklusion på skoleområdet er en vigtig vision. Den foreskriver, at alle mennesker har samme ret til undervisning og til skolegang. Inklusion betyder, at samfundet vægter anerkendelse af forskellighed og mangfoldighed. For den enkelte betyder inklusion, at man trives, at man lærer/udvikler sig, og at man er til stede.

Vi må støtte initiativer, der bidrager med veje til inklusion.

ANNONCE

ANNONCE

Iværksætter, frontkæmper, forsvarer, søgende...

TEKST OG FOTO: LASSE RYDBERG ■

Mary Tøpholms kamp startede, da hun blev mor til en dreng med udviklingshæmning for snart 50 år siden. Men kampen gælder ikke kun hendes egen søn, men alle handicappede. Nu er Mary 92 år, og kampen fortsætter

En dag dukkede der en 40 år gammel rapport op på redaktionens bord, der handlede om "fritidsbeskæftigelse for åndssvage børn". Rapporten fortalte en tankevækkende historie om, hvordan en forælder til et barn på otte år med udviklingshæmning på eget initiativ og med relativt lidt støtte får etableret et omfattende fritidstilbud til børn med udviklingshæmning.

Rapporten er skrevet af Mary Tøpholm og handler om hendes projekt – Mary blev bedt om at skrive rapporten som en forudsætning for, at projektet kunne få fortsat liv.

TANKEVÆKKENDE HISTORIER

Rapporten er værd at gemme og genfortælle med jævne mellemrum. Umiddelbart fortæller den historien om et særligt tilbud, der kom til at leve nær ved 40 år. Men ser man efter, er der en særlig historie om forælderrollen; en strøm af følelser af afmagt, vrede, kamplyst, iværksættertrods... Jeg må simpelthen tale med Mary Tøpholm. Hendes fortælling er fortællingen om at være forælder på livstid.

Jeg besøgte Mary Tøpholm, der ikke lægger skjul på, at hun er 92 år. Hun er mor til en søn med udviklingshæmning, der meget snart fylder 50 år. Mary Tøpholm blev mor sent, noget der er mere almindeligt i dag.

At skaffe viden og information var en blanding af fantasi og ringe til højre og venstre

Jeg havde næsten samtidig set en annonce i LEV Bladet om tilbud om svømning til teenagere. Jeg tænke, det er da ikke teenagere, der skal lære at svømme, det burde de have lært, da de var børn.

Dermed var Mary Tøpholm sat i gang. Helt alene gik hun ud i det kaotiske landskab, der kaldes samfundet, for at finde personer og steder, beslutningstagere og bevillingsgivere. Kontaktede kommuner, fandt en sjælden gang nogle der støttede hendes projekt – menneskeligt. Men på det praktiske plan var det et bjerg at bestige. Mary Tøpholm

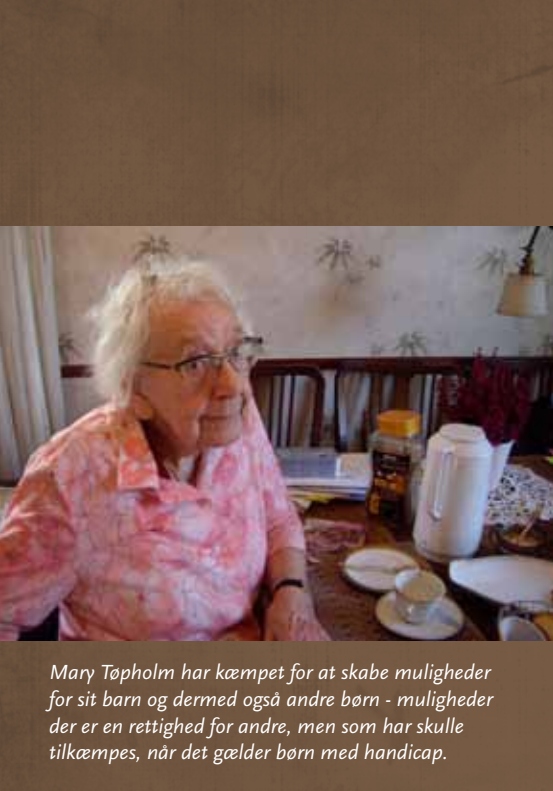
fortæller, at når hun spurgte om, hvorfor man ikke kunne støtte hendes projekt, svarede man: "De børn har jo fri hele dagen, hvorfor skal de så have organiseret noget særligt?"

FORÆLDRE SOM FORVALTNING

- Jeg skulle finde ud af det hele selv. Skaffe lokaler, finde instruktører – til dem kunne jeg tilbyde et honorar på 20 kr. i timen, siger Mary Tøpholm.

At skaffe viden og information var en blanding af fantasi og at ringe til højre og venstre. Hun mestrede også den kunst, det er at få en kommune til at overgive sig ved at spille den ud mod en anden kommune.

- Af egne penge havde jeg 57.000 kr. flydende (1970). Jeg kunne risikere at komme til at betale for svømmehallen selv, siger Mary Tøpholm. Hun havde også svært at komme i kontakt med forældre, da man ikke blot kunne give hende en liste. Men det kom i gang – 135 børn var tilmeldt. Mary Tøpholm stod i spidsen for denne omfattende ordning med mange hold på mange steder med mange instruktører – og havde et fuldtidsjob ved siden af.

Mary Tøpholm har kæmpet for at skabe muligheder for sit barn og dermed også andre børn - muligheder der er en rettighed for andre, men som har skulle tilkæmpes, når det gælder børn med handicap.

Hvor var LEV, spørger jeg, og Mary Tøpholm fortæller:

- Jeg måtte naturligvis have en organisation bag mig for at kunne få bevillingerne, og da jeg henvendte mig til formanden for LEV sagde han: "Nå ja, den slags projekter har man jo prøvet før, de går i sin mor igen." Det var i den grad negativt. Blot én person i LEV støttede mig, og hun formidlede, at jeg fik den underskrift, der var nødvendig for at det kunne kaldes en organisation.

Da det første år var gået, udarbejdede Mary Tøpholm et spørgeskema til forældrene, som led i evaluering af det første år og for at dokumentere projektets alvor og succes. Og ikke alene skulle hun evaluere sig selv. Hun skulle også skrive en omfattende rapport som dokumentation. Heldigvis findes denne rapport, der læst i dag er meget velskrevet og velargumenteret – et professionelt arbejde.

"DET ER UTROLIGT, HVAD MAN KAN BLIVE UDSAT FOR SOM FORÆLDRE"

Mary Tøpholm har budt på kaffe og klatkager, lavet at resterne af risengrøden fra forleden. Det er mere end 40 år siden, jeg har fået klatkager med smør og syltetøj. Jeg spørger Mary Tøpholm om hendes oplevelser som mor, og hun indleder sin lange fortælling med at sige:
- Det er utroligt, hvad man kan blive udsat for som forælder.

Og så falder historierne over hinanden, som om de aldrig kan stoppe, som om der er særlig mange uheld, fortællinger,

glemsel og overgreb undervejs... særlig meget sorg, ærgrelse, vrede, opgivenesshed, fortabelse i livet som forælder – som om det at være forælder er en særlig skæbne.

Mary Tøpholms søn, Niels, er ikke født med udviklingshæmning, men han blev meget tidligt hjerneskadet af triple-vaccinen. Det handicap han fik, har betydet, at der er noget, han er relativ god til og meget andet, der volder ham problemer. Man kan sige, at han har udviklingshæmning med en evne til at se sig selv i rollen – det er absolut ikke let, sådan som verden ofte er skruet sammen, for mennesker med udviklingshæmning.

Forældrefortællingen er der fra det første sekund, hvor noget opleves at være gået galt – og hvis man tror, det holder op en dag, så er Mary Tøpholms erfaring, at det gør det desværre ikke. Hun fortæller, at da hendes søn som barn lå på hospitalet i ti dage, smed børnehaven ham ud, de ville ikke se ham igen. Alenemor med fuldtidsarbejde og minus daginstitutionsplads. Næste børnehave ekskluderer sønnen, da de andre syvårige skulle danne børnehaveklassegruppe, hvilket gjorde at børnene fik den erkendelse, at Niels måtte være dum. Så han blev kaldt Dumme-Niels, et øgenavn han berettiget modsatte sig, som børn gør, ved at prøve at banke øgenavnet væk til glemsel. Resultat blev, "at de fanden-gale-mig ikke ville have ham", kommer Mary til at bande. Ude var han og Mary igen alenemor uden børnehaven. Næste stop blev en specialbørnehaven, hvor Niels var den store, den der faktisk burde være i skole. Frustrationen over ikke at være havnet i skolen, som forventet, var stor, og det gjorde ikke livet for ham, børnehaven og moderen særlig nem.

Livet for Niels bliver hele vejen fyldt med forhindringer og hans mor må være der hele tiden. Men der er også stunder, der er til stor glæde og fornøjelse. Niels trives oplagt, formidlende og

nærværende, når han møder nogle, der kan og tør se ham.

Vi taler om, hvorfor det går galt, og Mary Tøpholm reflekterer over, at hun har lært at beundre mennesker, der tør tage et ansvar. Det er ikke så mange, som man kunne håbe, for hun har mest oplevet, at medarbejdere holder sig til regler og regulativer. I bund og grund handler det nok som forælder om at blive set og mødt. Ikke fortolket til et problem, der tager udspring i en forestilling, der nærmer sig en fordom – det kræver overblik og mod. Jeg forstår af Mary Tøpholms livsfortælling, at der skal et vist mod til at overleve som forælder til et barn med handicap – det er måske dette mod, mange forældre efterlyser hos dem, der forvalter deres barns liv.

ET FYRTÅRN I FORÆLDREARBEJDET

Mary Tøpholm har i kampen for sin søn altid inddraget det generelle – det har handlet om en tilværelse, der skulle være god for så mange som muligt. Hun har således uafbrudt i 40 år været en aktiv del af LEV, ofte den der interesserer sig for den del af den verden, hvor idéudvikling og iværksættelse er en del af dagsordenen. Hun var aktiv omkring det kultur-opgør, der skete blandt udviklingshæmmede, som ønskede at befri sig af systemerne. Hun bliver fødselshjælper til kulturstedet "Tusindfyrd", hvis skæbne hun forvaltede. Hun gjorde kredsen rigere - ikke kun indholdsmæssigt, men også økonomisk ved at knytte aktivitet til rammer, der blev LEVs ejendom.

Hun var med der, hvor fremtiden blev formuleret i utallige udvalg og bestyrelser, aktivt fulgte hun med og aldrig fraværende i forældrearbejdet, ung i sin tankegang, ofte med mere spræl end det, de unge formulerer.

Det har ikke været nemt at være forælder i snart 50 år, konkluderer Mary Tøpholm – et liv med bekymringer, med et barn der ikke er sin egen bedste ven. En bekymring hun tager med sig, der hvor hun tager hen. Men et sted der alligevel et håb, det er livets næring.

ANNONCE

ANNONCE

LEV₂ Sommerhuse 2012

Book sommerferien allerede nu i et af de sommerhuse, der ejes af enten LEV eller en af LEVs kommunekredse

VIG LYNG, VESTSJÆLLAND

Cirka en times kørsel fra København på Vig Lyng i det skønne Odsherred ligger Strandhuset blot få hundrede meter fra vandet. Huset er på 146 m² og indeholder stue, åbent køkken, tre badeværelser, syv værelser, alkove samt garderobeniche - der er i alt 12 sovepladser i huset. Badeværelserne er specielt indrettede for handicappede og dørene i huset er ekstra brede.

Huset lejes gennem

Landsforeningen LEV

Tlf. 3635 9696

E-mail: sommerhus@lev.dk

Booking: Via LEVs hjemmeside lev.dk

JERUP, NORDJYLLAND

Huset, der er på 154 m², ligger på en 8500 m² stor grund og indeholder stor stue med brændeovn, køkken og to soveafdelinger, hver med to værelser. Der er i alt 12 sovepladser inklusiv fire hospitalssenge. Huset er indrettet handicapvenligt med brede døre og specialindrettet køkken og badeværelse. Beliggenheden er i landzone, omgivet af marker, skov og hede, cirka 11 kilometer nord for Frederikshavn. Til nærmeste strand er der tre kilometer. Stranden er rigtig børnevenlig, uden strøm og huller. Nærmeste indkøbsmulighed er Nielstrup og Jerup cirka tre kilometer fra huset.

Opvarmning er el. Der er bestik og sengetøj, men senge-
linned, håndklæder og viskestykker skal medbringes.

Huset lejes gennem

Skagen Turistforenings Feriehusudlejning

Tlf. 9848 865

E-mail: gry@skagen-tourist.dk

LØNNE, VESTJYLLAND

Sommerhus i feriecenteret Seawest i Lønne ved Vesterhavet

Huset er på 84 m² med plads til 8 personer fordelt på 3 soveværelser + hems. Det er del af feriecenteret Seawest, beliggende ved Nr. Nebel, kun 5 km fra Nymindegab. Feriecenteret indeholder subtropisk badeland, Hoppe-loppeland, indendørs minigolf, bowling og meget mere. Adgang til badelandet er gratis for husets lejere.

Huset er helt nyt - bygget i 2006 - og har bl.a. spabad, vaskemaskine, opvaskemaskine, tv, dvd og internetadgang (ADSL). Af hensyn til lejere med astma og allergi er det ikke tilladt at medbringe husdyr eller at ryge i huset.

Henvendelse til

John Thomhav

Tlf.: 2014 1154

E-mail: sommerhus@abht.dk

På kolding.lev.dk kan du se de aktuelle informationer om priser og ledige datoer.

Vil du se mere om feriecenteret og de muligheder området byder på, så kig forbi www.seawest.dk

Sommerhuse

KELSTRUP STRAND, SØNDERJYLLAND

Handicapferie Kelstrup Strand er navnet på den selvejende institution, der driver de to handicappede sommerhuse.

Husene er handicappede, også for kørestolsbrugere. De kan lejes hele året primært af familier med handicappede medlemmer og af tilbud for mennesker med handicap og / eller ældre. Der er plads til hhv. 7 og 9 personer i hvert hus. Feriehusene ligger på en stor grund nær skov og strand i ferieområdet Kelstrup Strand, 10 km. sydøst for Haderslev.

Hvert hus indeholder blandt andet opholdsstuer og tre kamre, en hospitalsseng samt lift, toilet med støttehåndtag, brusebad, badestol, højderegulerbar badebriks i nr. 8, køkken med diverse hårde hvidevare, service til 12 personer, vaskemaskine, tørretumbler, tv, dvd og radio, el-opvarmning i nr. 8, desuden brændeovn og personalettoilet og baderum i begge huse.

Fællesfaciliteter omfatter havemøbler, sandkasse, gyngestativ, boldbane og bålplads.
Priser og booking – se lev.dk

Huset lejes gennem

Landsforeningen LEV
Tlf. 3635 9696

E-mail: sommerhus@lev.dk

Booking: Via LEVs hjemmeside lev.dk

MARIELYST, SYDFALSTER

Fritidshuset er på 124 m² på en 1310 m² stor naturgrund i et attraktivt sommerhusområde tæt på Sommerland Falster, 500 meter til købmand og restaurant, 700 meter til strand med handicaprampe i nærheden. Huset er helt indrettet til kørestole og indeholder en stor stue, fire værelser med otte senge, heraf fire plejesenge og sengeheste til to andre senge, personlift, fuldt moderne køkken, specialindrettet badeværelse, toilet, vaskemaskine, tørretumbler, tv, video, radio, cd-afspiller og telefon. Mange udflugtsmuligheder.

Henvendelse til

Kirsten Danelby på tlf. 5485 4401.

HALS, NORDJYLLAND

LEVs sommerhus på ca. 250 m² ligger i et attraktivt ferieområde på en dejlig naturgrund i rolige omgivelser. Huset er helt igennem handicappede og indrettet med 17 sovepladser fordelt på 6 værelser med 2, 3 og 4-senge. På 2 værelser findes el-plejeseng. Desuden er huset indrettet med mobil lift, baderum/toiletter med el-plejebriks, handi-captotoilet og badestol.

Huset er rigt udstyret med tv, dvd, radio, båndoptager/cd, vaskemaskine, tørretumbler, opvaskemaskine, kaffemaskine, blender med videre.

Der findes dyner og puder i huset, men sengelinned skal medbringes.

Ophold kan nydes indendørs i den hyggelige stue såvel som ude på de omkringliggende terrasser med borde og bænke. Der er netop opsat et stort nyt gyngestativ med 2 gynger samt redegynge ved huset. Ligeledes er der i år etableret en stor sandkasse ved terrassen.

Tennis, golf, ridning, fiskeri og minigolf hører blandt områdets mange aktivitetsmuligheder, ligesom den hyggelige havn i Hals altid er et besøg værd.

På nordjylland.lev.dk kan du se billeder fra huset og hvilke uger huset er ledigt.

Priserne er pr. uge inkl. obligatorisk rengøring, gældende i 2011 Huset udlejes på ugebasis i ugerne 12-43 incl.

Sæson	Ugenumre	Pris pr. uge
A	24-33	5.500
B	20-23, 34-37, 42	4.800
C	12-19, 38-41, 43	4.000

Elforbrug 2,25 Kr/KWh afregnes kontant ved afrejse.

Henvendelse til

Jan og Annette Andreasen

Aresvej 12

9210 Aalborg SØ

E-mail: andreasen@home1.gvdnet.dk

Tlf. 9814 4714 efter kl. 16 og i weekender.

ANNONCE

Kredsgeneralforsamlinger 2012

KREDS	TID	STED
LEV Billund	19 marts kl. 18.00	Cafe Himmelblå, Sydtoften 8, 7200 Grindsted
LEV Brønderslev	19. marts kl. 19.00	Bien Passagen, bag Grønningen, Bredgade 55, 9700 Brønderslev
LEV Esbjerg-Fanø	20. marts kl. 18.30	Finsensgade 11 e, 6700 Esbjerg
LEV Herning/Ringkøbing	29. marts kl. 19.30	
LEV Holstebro	8. marts kl. 19.30	Bur forsamlingshus, Bygaden 19, Bur, 7570 Vemb
LEV Høje-Taastrup	7. marts kl. 18.00	Kulturcentret, Poppel Allé 12, 2630 Taastrup
LEV Lemvig	3. marts kl. 12.00	Solsikkegården
LEV Næstved	20. marts kl. 17.00	Frivilligcenter Næstved i Caféen, Farimagsvej 22, 4700 Næstved
LEV Silkeborg	11. april kl. 19.00	Silkeborg medborgerhus, Bindslevs Plads 5
LEV Slagelse/Sorø	5. marts kl. 19.30	Sørby Parkvej 3, Sørby Magle, 4200 Slagelse.
LEV Struer	7. marts kl. 19.00	Aktivitetscenter Struer, lokale 2.
LEV Sønderborg	22. marts kl. 18.00	Kløvermarken 1 (Kløverskolen).
LEV Tønder	27. marts kl. 19.00	Tønder Voksen Skole, Ludwig Andresens vej 39, 6270 Tønder
LEV Vejen	29. marts kl. 19.00	Knudepunktet, Kærhøjparken 19, 6600 Vejen
LEV Vestjylland	11. april	Holstebro aktivitetscenter
LEV Aabenraa	17. april	
LEV Aarhus/Norddjurs/Syddjurs	7. marts kl. 19.00	Personalerummet, Stensagerskolen, Stensagervej 11, 8260 Viby J

Generalforsamlingerne skal i henhold til LEVs vedtægter annonceres i LEV-bladet mindst fire uger før de afholdes. De resterende kredses generalforsamlinger bliver annonceret i de første numre af bladet i 2012.

SMÅ ANNONCER

SMÅ ANNONCER

SMÅ ANNONCER

SMÅ ANNONCER

SVÆRT HANDICAPPEDE KAN NU BRUGE AVANCEREDE TELEFONER

Mange svært fysisk handicappede, der ikke er i stand til at bruge et almindeligt tastatur eller en touch screen, kan glæde sig over, at de nu alligevel kan bruge avancerede telefoner som eksempelvis Android Smartphones. De skal blot anskaffe sig en lille boks.

Smartphone er faktisk en kombination af telefon og computer, som giver masser af muligheder for at udfolde sig elektronisk i kontakten med omverdenen. Men indtil nu har adgangen til denne nye verden været begrænset for mennesker med svære handicap, der ikke kan bruge en touch skærm eller ikke er i stand til at holde en telefon.

Men med den lille boks Clicktophone fra det irske firma Clicktogo, der udvikler teknologiske hjælpemidler til handicappede, er det problem nu løst. For boksen skal blot via bluetooth forbindes med en 0/1 kontakt, et joystick eller en pusteknap til en smartphone. Så kan personen med handicap surfe på nettet, sende mails og billeder, downloade musik og film etc.

Læs mere på telecall.dk.

Samling	Eksempel	Eksempel	Antal
Sclera Symbolsamling			10.041 stk
Mulberry Symbolsamling			2.372 stk
Arasaac Symbolsamling			7.400 stk
Arasaac Symbolsamling sort/hvid			6.282 stk.
Tidsvisning			?

Nyt gratisværktøj til billedstøttet kommunikation

Kommunikationscentret i Hillerød tilbyder nu et pædagogisk program til billedstøttet kommunikation med over 26.000 medfølgende symboler. Helt gratis. Værktøjet hedder Picto Selector og er målrettet børn eller voksne med sproglige, strukturelle eller andre udviklingsmæssige funktionsnedsættelser. Borte er de restriktioner for anvendelse, der følger med de kommercielle programmets licensaftaler.

Picto Selector er udviklet i Holland, men er nu blevet oversat til dansk af Kommunikationscentret i Hillerød. Picto Selector kan downloades på www.kc-hil.dk.

Børneidræt i Rend og Hop i Tønder

Idrætsforeningen Rend og Hop har eksisteret for voksne med fysisk og psykisk udviklingshæmning siden 1997. Men fra september udvidede man aktivitetsniveauet til også at omfatte børn mellem 6-15 år. Aktiviteterne vil være bowling, halhockey samt leg og bevægelse. Yderligere oplysninger kan fås hos formand Viola Holst på tlf. 6175 2040 (efter kl. 19).

Nytårsfest 2012

Så har LEV i Nordjylland atter fornøjelsen af at invitere til den årlige nytårsfest, som også i år afholdes i Vejgårdhallens restaurant, Vejgård Torv, Aalborg. Tidspunktet er fredag den 27. januar 2012 kl. 17.30.

Festmenuen består af flæskesteg med det hele og appelsinis som dessert. Under middagen sørger GIRO 413 for den musikalske underholdning og spiller derefter op til dans frem til kl. 22.30, hvor festen slutter.

Entré, middag og fri garderobe koster kr. 250,00. Ved samlet tilmelding af flere personer vil disse så vidt muligt blive placeret ved samme bord.

Spørgsmål, bestilling af indbetalingskort, eller særlig diæt-menu bedes rettet til:

Bettina eller Torben Jensen på tlf. 9852 1505 (efter kl. 17.00) eller E-post: torben.j@avjensen.dk.

Tilmelding kan også ske via banker og homebanking:

FI nummer 82 93 03 53 kortart 73. Husk altid tydeligt navn, adresse og telefonnummer.

Sidste frist for tilmelding og indbetaling er fredag den 6. januar.

TILBUDSPORTALEN 2.0

Lettere at finde sociale tilbud

Tilbudsportalen.dk, der rummer tilbud til socialt udsatte, handicappede og ældre, har nu fået en ny søgefunktion, som gør det nemmere for brugerne at finde det, de søger.

Den nye søgefunktion giver et bedre overblik over tilbuddene på det specialiserede socialområde og på ældreområdet. Det er også nemmere at sammenligne tilbud og finde lige det, der matcher ens behov.

Hvis man ofte benytter Tilbudsportalen, kan man fremover benytte en særskilt indgang. Den særskilte indgang giver mulighed for at gemme søgninger som faste genveje. På den måde kan man tilpasse visningen på Tilbudsportalen, så den som udgangspunkt for eksempel kun viser tilbud inden for børne- og ungeområdet.

Hædret for livslangt arbejde for normalisering

Kirsten og Kurt Kristensen er blevet tildelt N.E. Bank-Mikkelsens Pris for deres store arbejde for "at opbygge, udvikle og implementere specialundervisning på det afrikanske kontinent, først og fremmest i Kenya og Uganda".

Sådan hedder det i motiveringen for at tildele prisen til Kirsten og Kurt Kristensen. Parret har siden 1960'erne arbejdet med indlæring for børn med handicap – herunder uddannelse af speciallærere. I to omgange har parret været udsendt til det afrikanske kontinent – første gang i fem år i Tunesien siden i en årrække i Kenya og Uganda. Her arbejdede Kirsten blandt andet som projektleder for de to landes undervisningsministerier, hvor hun oprettede kontorer, der svarer til den danske Pædagogisk Psykologisk Rådgivning. Kurt bidrog blandt andet til opbygningen af det kenyanske institut for specialundervisning.

Kirsten og Kurt Kristensen er nu pensionerede, men bor fortsat i Uganda. Pensionisttilværelsen bruger de blandt andet på at skrive bøger og artikler inden for det felt, som de har arbejdet med i mange år.

N.E. Bank-Mikkelsens Pris uddeles af Niels Erik Bank-Mikkelsens Mindefond, hvis filosofi er at arbejde for at skabe en tilværelse så nær det normale som muligt for mennesker med handicap.

Kommunekredse

LANDSFORENINGEN LEV:

– udvikling for udviklingshæmmede

LANDSKONTOR:

Kløverprisvej 10 B, 2650 Hvidovre
Telefon: 3635 9696
E-mail: lev@lev.dk
Web: www.lev.dk

KONTOR- OG TELEFONTID:

Mandag til torsdag: 9.00-16.00
Fredag: 9.00-13.00
GIRO:
5 49 00 06 (kontingent)
2 00 10 04 (gaver og bidrag)

LANDSFORMAND:

Sytter Kristensen
Tlf. 5927 7323, fax 5920 9652
e-mail: sk@lev.dk

NÆSTFORMAND

Kitt Boel
Tlf. 8628 0925
e-mail: koltvej_35@adslhome.dk

LEV BLADET:

Nr. 8/60. årgang 2011
ISSN: 1903-7937

PROTEKTOR:

Hendes Majestæt
Dronningen

MEDLEM AF:

Inclusion International
NSR – Nordisk Samarbejdsråd

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR:

Sytter Kristensen

REDAKTION:

Arne Ditlevsen, Sytter Kristensen,
Lasse Rydberg, Hans Andersen,
Thomas Gruber

FORSIDEFOTO:

Hans Juhl

STOF TIL BLADET SENDES TIL:

Kløverprisvej 10 B, 2650 Hvidovre
Telefon: 3635 9696
Telefax: 3635 9697
E-mail: redaktion@lev.dk
Indsendte bidrag afspejler ikke
nødvendigvis LEVs holdninger.

DEADLINE:

LEV 1/2012 er d. 25. januar.
Bladet udkommer d. 20. februar.

ANNONCEEKSPEDITION:

Damgårdsvej 46, Gram
8660 Skanderborg
Tel. 8793 3788
Email: fl@flekklame.dk

OPLAG:

9.400 stk.

TRYK:

Glumsø Bogtrykkeri

LAYOUT:

Synergi Reklame + Webbureau

LEVS RÅDGIVNINGSTJENESTE:

Mandag, tirsdag, onsdag:
10.00-12.00
Torsdag, fredag, lørdag, søndag:
Lukket
Ring 8038 0888
(LEV betaler samtalen)
E-mail: raadgivningen@lev.dk

Aabenraa

Magny Jønych
Tlf. 7452 6472
e-mail: magnyjonch@webspeed.dk

Aalborg

Annette Andreassen
Tlf. 9814 4714
e-mail: a.andreassen@home3.gvdnet.dk

Assens/Middelfart/Nordfyn

Ingrid Rasmussen
Tlf. 6445 1562
e-mail: ingrid.rasmussen@kabelmail.dk

Bornholm

Svend Pedersen
Tlf. 5695 6326
e-mail: svend_p@tiscali.dk

Billund

Kristen Haubjerg
Tlf. 7532 1119
e-mail: krh.dalbo@gmail.com

Brøndby/Ishøj/Vallensbæk

Torben Olsen (kontaktperson)
Tlf. 3647 0212
e-mail: torbenogsus@olsen.mail.dk

Dragør-Tårnby

Lene Frømming
Tlf. 2814 0249
e-mail: ka_trunte_36@hotmail.com

Egedal

Jane Villemoes
Tlf. 4031 7597
e-mail: jannevillemoes@msn.com

Esbjerg/Fanø

Carl Henning Møller
Tlf. 7514 2879
e-mail: chm@kreds.lev.dk

Favrskov/Skanderborg

Lone Thykær
Tlf. 8691 1070
e-mail: thykeer@webspeed.dk

Faxe/Stevns/Vordingborg

Kristian Nicolaisen
Tlf. 2259 3050
e-mail: vibeke@angelman.eu

Fredensborg

Vakant
Kontakt Stig Christensen
Tlf. 3635 9696
e-mail: sc@lev.dk

Frederiksborg

Kirsten Bartroff
Tlf. 3871 3158
e-mail: kirsten.bartroff@kreds.lev.dk

Frederikshavn/Læsø

Tove Nørgaard Jensen
Tlf. 9829 2186
e-mail: frugthaven10@jensen.tdcadsl.dk

Frederikssund

Ninette Hartwich
Tlf. 4738 4010
e-mail: nintor@cool.dk

Furesø

Sine Holm
Tlf. 4498 4454
e-mail: sine@biomerieux.dk

Fåborg/Midtfyn/Ærø

Ulla Stick
Tlf. 6268 1987
e-mail: ulla.stick.kredslev@mail.dk

Gentofte

Alice Hasselgren
Tlf. 4364 6467
e-mail: alice.hasselgren@mail.dk

Gladsaxe

Mads Rimmen
Tlf. 3513 4419
e-mail: mads.rimmen@vip.cybercity.dk

Greve

Allan Jørgensen (kontaktperson)
Tlf. 4390 8963
e-mail: allan_joergensen@mail.dk

Gribskov

Vakant
Kontakt Stig Christensen, LEV
Tlf. 3635 9696
e-mail: sc@lev.dk

Guldborgsund

Hanne Nielsen
Tlf. 5444 5656
e-mail: rytterbjerggaard@mail.dk

Haderslev

Solvej Laugesen
Tlf. 7484 1665
e-mail: solvej@dlgmail.dk

Halsnæs

Rita Simonsen
Tlf. 4971 9471
e-mail: ritas@os.dk

Hedensted/Horsens

Dorrit S. Haulrich
Tlf. 7589 7919
e-mail: dokinira@hotmail.com

Helsingør

Jacob Svendsen
Tlf. 4922 6162
e-mail: jacob.svendsen@pol.dk

Herlev

Marianne Ulrich-Jørgensen
Tlf. 4491 9168
e-mail: ml.ulrich@privat.dk

Herning/Ringkøbing-Skjern

Inge-Lise Pilgaard
Tlf. 9719 1910
e-mail: inge-lise.pilgaard@kreds.lev.dk

Hillerød/Allerød

Dorthe Kann
Tlf. 4826 1050
e-mail: kannrose@post8.tele.dk

Hjørring/Brønderslev/Jammerbugt

Fridolin Laager
Tlf. 9847 9116
e-mail: laager@turbopost.dk

Holbæk/Ods herred

Morten Løvschall
Tlf. 5917 3917
e-mail: morten@lovschall.name

Holstebro

Jørgen Bloch Lauritsen
Tlf. 9748 4190
e-mail: bloch@adslhome.dk

Hvidovre

Vakant
Kontakt Stig Christensen, LEV
Tlf. 3635 9696
e-mail: sc@lev.dk

Høje Taastrup

Asger Høg
Tlf. 4656 3710
e-mail: ahog@tdcadsl.dk

Hørsholm

Flemming Sundt (kontaktperson)
Tlf. 4586 1707
e-mail: connie@poulsen.mail.dk

Ikast-Brande

Tove Carlson
Tlf. 9725 2058
e-mail: mail@t-carlson.dk

Kalundborg

Søren Hansen
Tlf. 5950 7416
e-mail: sdh@dbmail.dk

Kerteminde

Laurits Nielsen
Tlf. 6534 1509
e-mail: lauhed@mail.dk

Kolding

Johs. Tästensen
Tlf. 4081 2893
e-mail: johst@profibermail.dk

København

Steen Stavngard
Tlf. 3646 3783
e-mail: ss@sag.dk

Køge

Frank Poulsen
e-mail: lev.frank-poulsen@mail.dk

Lemvig

Anette Broe Henriksen
Tlf. 9782 2768
e-mail: anette.broe@kreds.lev.dk

Lolland

Gyrithe Sidor (kontaktperson)
Lavendelvej 11
4920 Søllested

Mariager Fjord/ Vesthimmerland/Rebild

Ella Holm Hansen
e-mail: eh@ellaholmhansen.dk

Morsø

Lone Øst
Tlf. 9776 4698
e-mail: zenofexxx@sol.dk

- Nyborg**
Ole Skovsbøll
Tlf. 4029 6097
e-mail: kovsboell@hotmail.com
- Næstved**
Laëtitia Taylor
Tlf. 2349 1131
e-mail: LEV_naestved@yahoo.dk
- Odder/Samsø**
Tom Møller Jensen
Tlf. 3020 9133
e-mail: lev.odderr@gmail.com
- Odense**
Flemming Larsen
Tlf. 6616 7203
e-mail: stegsted@gmail.com
- Randers**
Preben Schmidt
Tlf. 8640 2217
e-mail: preben@achtenschmidt.dk
- Ringsted**
Mona Williams
Tlf. 5764 3584
e-mail: williamsz@ofir.dk
- Roskilde/Lejre**
John Møller
Tlf. 4632 7632
e-mail: johnsmoller@yahoo.com
- Rudersdal**
Vakant
Kontakt Stig Christensen
Tlf. 3635 9696
e-mail: sc@lev.dk
- Rødovre**
Irene Schimmell
Tlf. 3670 6492
- Silkeborg**
Anders Christensen
Tlf. 8684 6221
e-mail: jagachristensen@hotmail.com
- Skive**
Anders Daugbjerg
Tlf. 9751 1719
e-mail: a.d@mail.dk
- Slagelse/Sorø**
Niels Gerner
Tlf. 5852 6320
e-mail: kirsten@gerner.dk
- Solrød**
Carsten Wærens
Tlf. 5614 4125
e-mail: waerens@webspeed.dk
- Struer**
Kurt Veise
Tlf. 6140 9025
e-mail: kurt.veise@kreds.lev.dk
- Svendborg/Langeland**
Frank E. Jensen
Tlf. 6222 1490
e-mail: edelberg@stofanet.dk
- Sønderborg**
Jonna Rasmussen
Tlf. 7443 3665
e-mail: osfire@rasmussen.dk
- Thisted**
Gerda Kobberøe (kontaktperson)
Tlf. 9793 7444
- Tønder**
Jens Ellekjær
Tlf. 7472 4094
e-mail: je@kreds.lev.dk
- Varde**
Ellen Højberg
Tlf. 7524 1260
e-mail: eogahoejberg@hotmail.com
- Vejen**
Finn Nygaard
Tlf. 7552 4740
e-mail: finn@asbovej.dk
- Vejle**
Kirsten Sørensen (kontaktperson)
Tlf. 7573 5809
e-mail: ksorensen@stofanet.dk
- Viborg**
Eva Pinnerup
Tlf. 2811 0363
e-mail: heide@dadlnet.dk
- Århus/Norddjurs/Syddjurs**
Jan Kristensen
Tlf. 8628 0925
e-mail: jankr@dadlnet.dk
- Angelmanforeningen i Danmark**
Jane Villemoes
Tlf. 4031 7597
e-mail:
angelmanforeningen@gmail.com
www.angelman.dk
- Cri du Chat Foreningen**
Birthe Villani
Tlf. 8611 8887
e-mail: villani@mail1.stofanet.dk
www.criduchat.dk
- Danske Døvblindfødtes Forening**
Vibeke Faurholt
Tlf. 9885 4332
e-mail: faurholt@mail.tele.dk
www.danskdbf.dk
- Dansk Forening for Tuberøs Sclerose**
Liselotte W. Andersen
Tlf. 8627 7714
e-mail: brandersen@webspeed.dk
www.tuberoessclerose.dk
- Den danske CDG-forening**
Pia Seitzberg
Tlf. 3512 5125
e-mail: johnnymadsen@email.dk
www.cdg.dk
- Foreningen Handicappede Børn Uden Diagnose**
Anja Grevinge
Tlf. 6178 0508
e-mail: hbud@forum.dk
www.hbud.dk
- Landsforeningen for Rubinstein-Taybi Syndrom**
Karin Kirkedal Hansen
Tlf. 3116 5559
e-mail: kirkedal.hansen@jafnet.dk
www.rubinstein-taybisyndrom.dk
- UniqueDanmark**
Dorte Vestergren Møller
e-mail: dorte@uniquedanmark.dk
www.uniquedanmark.dk
- Kristelig Handicapforening**
Ellen Hessellund Mikkelsen
Tlf. 8741 0138
e-mail: landskontor@k-h.dk
www.k-h.dk
- Landsforeningen Downs Syndrom**
Brita Mannick Laursen
Tlf. 9749 6688
e-mail: ulbrit@tele.dk
downssyndrom@downssyndrom.dk
www.downssyndrom.dk
- Landsforeningen for Fragilt X syndrom**
Helle Hjalgrim
Tlf. 4448 5808
e-mail: helle.hjalgrim@dadlnet.dk
www.fragiltx.dk
- Dansk Forening for Williams Syndrom**
Michael Lauridsen
Tlf. 6441 5391
e-mail: williamssyndrom@mail.dk
www.williams-syndrom.dk
- LUMA – Landsforeningen der arbejder for Udviklingshæmmede Med Autisme**
Henrik Sloth
Tlf. 4453 0697
e-mail: luma@lumaweb.dk
www.lumaweb.dk
- Landsforeningen for Prader-Willi Syndrom**
Kristina Bartholin Henriksen
Tlf. 2254 6653
e-mail: : elle-kristina@heaven.dk
www.prader-willi.dk
- Landsforeningen for Sotos Syndrom**
Yvonne Wounlund
Tlf. 6447 1090
e-mail: yvonne-wounlund@mail.dk
www.sotos.dk
- Landsforeningen Rett Syndrom**
Winnie Pedersen
Tlf. 7020 2053
e-mail: post@rett.dk
www.rett.dk
- ULF – Udviklingshæmmedes Landsforbund**
Lisbeth Jensen
Tlf. 7572 4688, Fax 7572 4633
e-mail: ulf@ulf.dk
www.ulf.dk
- KNUS**
Lene Bang Larsen
Tlf. 3649 0899
e-mail: lene@knus.nu
www.knus.nu

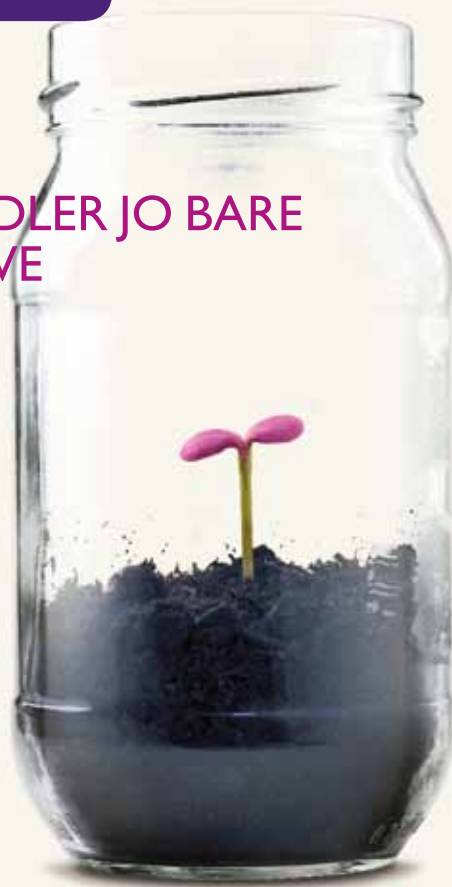
Copyright:
LEV må gerne kopieres og på anden måde anvendes, hvis kilden tydeligt angives.
Et eksemplar af den pågældende publikation bedes tilsendt LEVs redaktion.
ISSN 1903-7937

ANNONCE

ANNONCE

Som pårørende til udviklingshæmmede og medlem af LEV kan du opnå gode rabatter på dine forsikringer hos Codan. Ring og hør mere på 33 55 55 55.

DET HANDLER JO BARE OM AT LEVE

LEV og Codan har sammen udviklet en række forsikringer, der er specielt tilpasset handicappedes og udviklingshæmmedes behov.

Vi kalder dem **HANDI** forsikringer

Du får f.eks. med HANDI hændelsesforsikring en række fordele i forhold til andre ulykkesforsikringer.

Blandt andet dækning af brilleskader, tandskader og knoglebrud, og så kræves der ingen helbredsoplysninger.

Ring nu til LEV og hør mere om alle HANDI forsikringerne, og hvordan vi hjælper dig med at forsikre det liv, du lever.

Al henvendelse til: Landsforeningen LEV,
Kløverprisvej 10B, 2650 Hvidovre, Tlf. 3635 9696